

καὶ ἐγνώρισαν τὴν δύναμιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ πλούτου ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω τὸ ἐμπόριον πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς ἓν ἐκ τῶν πρωτίστων αἰτίων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Λαὸς τις ἄνευ ἐμπορίου ἐστὶ λαὸς ἐρημικός· διότι ἀπομακρύνεται τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν, ὡς ὁ μοναστῆς ἀρνεῖται τὴν κλίσιν, ἣν ἔλαβεν ἐκ φύσεως πρὸς τὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων συναλλαγὴν. Διὰ τῶν ἐμπορικῶν ὁμως σχέσεων ἐξ ἐναντίας ἀνεγείρεται ἡ βιομηχανία, συγχροτεῖται τὸ ναυτικόν, ἀνακαλύπτονται, ἢ τελειοποιοῦνται αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι, διαιροῦνται αἱ ἐργασίαι, ἵνα πολλαπλασιάσωσι τὰ χειροτεχνήματα, αὐξάνουσι τὰ προϊόντα καὶ φέρουσι τὸν πλοῦτον. Οἱ Τοῦρκοι ἐχθαμβούμενοι ὅτι εἶχον ἀνέτως γαίας τόσῳ καρποφόρους καὶ τερπνάς, φαίνονται ὡς εὐνοῦχοι φύλακες τῆς ὠραίας φύσεως· διότι βλέπουσι μόνον αὐτὴν μηδαμῶς ἐγγίζοντες. Διατηροῦντες πάντοτε τὰς κλίσεις τῶν νομάδων λαῶν, προτιμῶσι μᾶλλον νὰ παριππεύωσιν εἰς ἀνύδρους πεδιάδας, παρόσον νὰ διέρχωνται πεζοὶ καλλιεργήμενας γαίας, καταφρονουσι τὴν γεωργίαν καὶ καταστρέφουσι τοιοῦτοτρόπως τὴν ἀρχὴν τῶν προϊόντων, τοῦ ἐμπορίου, τῶν καταναλώσεων, τῆς βιομηχανίας καὶ